

SLOVENSKI POROČEVALEC

Smrt fašizmu —
svoboda narodu!

GLASILO OSVOBODILNE FRONTA

Leto VI. št. 19

Ljubljana, torek, 15. maja 1945

Cena L. 2.—

Izjava Edvarda Kardelja, podpredsednika vlade in ministra za konstituanto

Vprašanje Trsta je vprašanje miru za Jugoslavijo in Srednjo Evropo

»Jugoslovanska armada je osvobodila Istro, Primorsko s Trstom sama s svojimi lastnimi silami v težkih bojih in za ceno velikih žrtev — Trst dobi avtonomijo — Nova Jugoslavija spoštuje nacionalne pravice vseh narodov in prinaša resnično demokracijo in svobodo«

Beograd, 13. maja. Podpredsednik vlade in minister za konstituanto demokratske federativne Jugoslavije Edvard Kardelj je sodelavcu TANJUG-a odgovoril na nekaj vprašanj o položaju Trsta, Istre in Primorske.

Podpredsednik vlade in minister za konstituanto demokratske federativne Jugoslavije tov. Edvard Kardelj

Vprašanje: »Del inozemskega, posebno pa še italijanskega tiska, vodi v zadnjem času intenzivno gonjo proti Jugoslaviji v zvezi s osvoboditvijo Trsta, Istre in Primorske. Kako razlagate to kampanjo?«

Odgovor: »Predvsem je treba naglasiti, da je Jugoslovanska armada osvobodila Istro in Primorsko s Trstom sama s svojimi lastnimi silami v težkih bojih in za ceno velikih žrtev. Izjava načelnika generalnega štaba Jugoslovanske armade generalnega poročnika Arse Jovanovića, ki je skupno s komandantom IV. armade generalnim poročnikom Drapšinom vodil te operacije na tem ozemlju, je dovolj jasna in avtoritativna. Prvotna nejasnost v tem pogledu, ki so jo izkoristili gotovi italijanski imperijalistični agenti, je sedaj popolnoma odpadla in je glede na to sedaj s formalnega stališča popolnoma jasno, da bo Jugoslovanska armada imela na ozemlju, ki ga je okupirala, vsaj iste pravice, kakršne imajo ostale zmagovite armade, ki so v bojih s sovražniki zasledile gotovo tuja ozemlja. Če pa sedaj še to, da niso za nas to nikakoli tuja ozemlja, temveč naša lastna narodna ozemlja, ki so bila v preteklosti nasilno odtrgana od Jugoslavije, tedaj so te pravice podprte s moralnimi političnimi argumenti. Če upoštevamo ta dejstva, tedaj je gonja proti Jugoslaviji popolnoma nerazumljiva in neosnovana. Posebno nerazumljivo bi bilo, kakšni razlogi bi mogli prepričati, da bi se Jugoslovanski armadi kot zavezniški armadi ne priznalo iste pravice kakor ostalim zavezniškim armadam v istem položaju. Nekateri inozemski listi širijo res klaveto, da bo Jugoslavija z okupacijo teh ozemelj postaviti ves svet pred gotova dejstva, toda take trditve niso osnovane. Te klevete si je izmislila ista domišljija, ki tudi sedaj po starem fašističnem receptu izmišlja nesramne laži o terorju, ki ga baje jugoslovanske vojaške oblasti izvajajo nad tuzemskim prebivalstvom. Jugoslavija ni nikoli zanikala svoje pripravljenosti, da na mirovni konferenci postavi svoje zahteve in se pogaja v pogledu dokončne razmejitve med Jugoslavijo in njenimi sosedji. Glede na to se stališče Jugoslavije v sedanjem položaju na tem ozemlju ne razlikuje od stališča ostalih zavezničkov do ozemelj, ki so jih oni zasedli. Zato bi bilo smešno odrekati Jugoslovanski armadi pravico, da organizira vojaško okupacijsko oblast tako, da bosta zagotovljena obnova in red na tem ozemlju vse dotle, dokler se dokončno ne reši vprašanje razmejitve med Italijo in Jugoslavijo s neposrednim sporazumom med tema dvema

deželama. Jasno je, da s te strani italijanski tisk in drugi inozemski tisk, ki ga podpira, nima povoda za protijugoslovansko gonjo. Mislim, da je treba vzroke za to kampanjo, izvemši pri tem del inozemskega tiska, ki sodeluje v tej kampanji, ker ni poučen, iskati v popolnoma drugi smeri. Tu prideta do izraza dve dejstvi:

Prvo dejstvo je organizirana zavedna kampanja, ki je italijanski fašistični elementi in njihovi reakcionarni zavezniki že dalje časa vodijo proti novi Jugoslaviji, ker smatrajo, da je to edina pot k prepovedi italijanskega imperijalizma. Ta politika se v ničemer ne razlikuje od starih manovrov Hitlerja, Mussolinija in njihovih pomagačev, ki so hoteli izvleči svoj vzrok iz bita na ta način, da so izvalili neozgodljive razmere med zaveznicami. Italijanskim fašističnim imperijalistom je v to svrhu služil pakli proti Kominterni, nato protisovjetska kampanja v raznih oblikah, a sedaj računajo, da bi bila ugodna odskočna deska za obnovo italijanskega imperijalizma protijugoslovanska gonja. Pri tem računajo s gotovo podporo onih krogov v zavezniškem inozemstvu, ki so bili v svojem sovražstvu do italijanskih fašistov vedno dobljeni. Glede na to nima ta gonja za cilj samo to, da italijanski imperijalisti rešijo od svojega plena v preteklosti vsaj slovensko in hrvaško ozemlje, ki ne morejo rešiti svojih kolonij, temveč je tu govora še o nekem cilju: o vstajenju italijanskega imperijalizma, o njegovi ponovni pojavi v Srednji Evropi in na Balkanu. Niti ta vojna se tako rekoč še ni končala, ko italijanski fašisti v demokratski kamuflaži že mislijo, da so dovolj močni, da lahko ponovno kujejo narod proti narodu in cvrtajo vzpostavitev pravičnega miru v tem delu Evrope.

Dejstvo, da se je italijanskim fašističnim ostankom posrežilo pridobiti za protijugoslovansko gonjo tudi del neitalijanskega inozemskega tiska, dokazuje z ene strani, da je inozemski tisk slabo obveščen, a z druge strani, da vpliv italijanskega fašizma v zavezniškem inozemstvu še vedno ni rasel, da sloveštvo še ni v celoti prešlo in zavrglo fašizma. Moramo priznati, da so fašisti in njihovi pomočniki zelo spretno organizirali to kampanjo. Ker sodi Jugoslavija med manjše dežele, mislijo, da lahko kriče proti Jugoslaviji svobodneje in močneje, kakor smejo kričati proti ostalim zavezniškim deželam. Istočasno ugotavljamo z zadovoljstvom, da so skoro vsi glasovi resnih angleških znanstvenih delavcev v nasprotju s to gonjo, da presojajo stvar objektivno in glede na to v bistvu pozitivno za Jugoslavijo.

Na drugi strani ima Jugoslavija poleg italijanskih imperijalistov sovražnike tudi v drugih deželah. Ti sovražniki ne žele, da bi bili jugoslovanski narodi na vsem svojem ozemlju svobodni. Po njihovih računih bi bilo potrebno podpirati italijanske fašistične imperijaliste v njihovih osvajalnih namerah, da bi se na ta način jugoslovanskim narodom preprečilo, da končno najdejo mir v svoji hiši. Zato svetujejo, naj se Italiji odzamejo kolonije, toda se ji prepusti slovensko in hrvaško ozemlje na severu. Razumljivo je, da nimamo ničesar proti temu, da se za narodom v italijanskih kolonijah možnost, da dobe čim prej svojo narodno neodvisnost, toda nikakor ne moremo razumeti, v čem so Slovenci in Hrvatje tako zbrane Juljske kraje slabši od afriških plemen in s čim so zaslužili to, da bi bili kaznovani s novim narodnostnim suženjstvom, če so dali v tej vojni ogromne žrtev na strani zavezničkov. Res je čudno, kako bi moglo sloveštvo vreči kot nagrado italijanskim imperijalistom, ki so se štiri leta borili s orožjem v roki proti zavezničkom, prav tisti narod, ki se je v štirih letih kot edina demokratska osnova v italijanskem imperiju s orožjem boril za svojo svobodo in za skupno zavezniško stvar. Ako bi se to vlad kakor neareško vendar zgodilo, bi bila to najstrašnejša obtožba sedanjih odnosov med na-

rod in sicer tem bolj, ker se ponovno grade na ruševinah Hitlerjevega in Mussolinjevega »novega reda«.

Razumljivo je zaradi tega, da se izza gonje proti Jugoslaviji v zvezi s Trstom krijejo sovražniki demokracije in svobode malih narodov, ljudje, ki ne žele, da bi se do kraja obračunalo z ostanki fašističnega reda v Evropi. Dobro razumemo, da vsem tem profašistom in fašistom ne bomo zamašili ust s pozivanjem na pravico in na načelo, da ima vsak narod pravico na samoopredelitev. Za njih ne obstojata pravice malih narodov; tako sta jih naučila Hitler in Mussolini in oni se v tej vojni niso naučili ničesar novega. Toda mi vsekakor smatramo, da ima Jugoslavija, ki je v Evropi poleg treh velikih sil edina, ki je vsa leta vojne vzdržala s svojo vojsko in vojni in vezala nase velike dele sovražnih armad — med njimi tudi italijansko — vsekakor vsaj to pravico, da stori, kar so storile vse zavezniške armade v istem položaju.

Vprašanje: »Kakšen je sedanji položaj v Istri in Primorskem?«

Odgovor: »Na vsem ozemlju, ki so ga osvobodile naše čete, je vzpostavljena vojaška zaledna oblast. Poleg tega je priznana civilna oblast v okviru narodno-osvobodilnih odborov, ki so obstojali že v času okupacije. V vseh vaseh in mestih teh pokrajin so bili organi borbe naroda proti okupatorju. Poleg tega je bil večji del Primorske in Istre že prej osvobojen s splošno narodno vstajo in z akcijo naših vojaških enot IX. in XI. korpusa, ki sta prostovoljno rekrutirala borce iz prebivalcev na tem ozemlju. Na tem ozemlju so narodno-osvobodilni odbori že prej bili organi oblasti. Naravno je torej, da so narodno-osvobodilni odbori najbolj poklicani da prevzamejo začasno upravo v teh pokrajinah. Popolnoma naravno je, da naše vojaške oblasti niso moge priznati stare fašistične civilne oblasti. Razumljivo je, da so narodno-osvobodilni odbori, sestavljeni proporcionalno glede na prebivalstvo po narodnosti. Znano je, da so na vsem tem ozemlju samo nekatera mesta več ali manj italijanska. V Primorju imajo n. pr. italijansko večino samo mesta Trst, Gorica v ožjem smislu, medtem ko ima Gorica s predmestjem že slovensko večino, ter Trzin, a vsa ostala ozemlja so 100odstotno slovenska. Naravno je glede na to, da so v mestih z italijansko večino narodno-osvobodilni odbori sestavljeni po večini iz Italijanov, ki so se borili v protifašističnih vstajah. Ond pripadajo vsem slojem in najrazličnejšim političnim orientacijam. Kdor ve, da je ves razvoj nove Jugoslavije povezan z borbo proti vsake vrste nacionalnemu sovražstvu, kdor ve, da je bila politika bratstva in enotnosti ter enakopravnosti narodov od samega početka v načrtu borbe narodnoosvobodilnega gibanja pod vodstvom maršala Tita, ta ne more podvomiti nad tem, da se bo nova Jugoslavija vedla do pravice italijanskega naroda v primorskih mestih s isto pozornostjo in spoštovanjem, kakor se obnaša do pravice vseh ostalih narodov Jugoslavije.«

Vprašanje: »Kaj mislite o bodočem položaju Trsta, Primorske in Istre?«

Odgovor: »Jugoslavija postavlja zahtevo, da se to pokrajino prav tako kakor slovenski del Koroske in gotovi drugi del našega ozemlja, ki so na koncu pretekle vojne ostali izven mej stare Jugoslavije, priznajo nam. Mi ne zahtevamo ničesar tujega, temveč samo našo etnografsko mejo. Moramo upoštevati, da je po pretekli vojni v pogledu nacionalnih mej trla Jugoslavija slabše kakor katera koli druga poražena dežela. Tedaj je ostalo izven jugoslovanskih mej skoraj 10 odstotkov jugoslovanskega prebivalstva. Samo slovenskega naroda je ostalo izven jugoslovanskih mej nad 35 odstotkov, in sicer največ v okviru Italije. Naj vsi tisti, ki nas klevetajo kot šovinistične nacionaliste, premislijo, kaj bi storili, če bi takšen odstotek pripadnikov njihovega naroda ostal na drugi strani njihovih državnih mej. Eden izmed glavnih ciljev, s katerim so šli jugoslovanski narodi v vojno proti fašističnim osvajalcem, je bil da se popravljiva krivica prve svetovne vojne. Nikakor se ne sme zgoditi, da bi Jugoslavija iz te vojne ponovno izšla celo šibkejša, kakor bodo izšli večerajšnji sovražni zavezničkov. To je tem bolj upravičeno, ker ne zahtevamo ničesar drugega kakor svojo etnografsko mejo. Nekateri so pripravljeno, da nam priznajo slovensko in hrvaško ozemlje razen mesta Trsta. Pri tem se sklicujejo na načelo pravice in naglašajo, da je Trst po večini italijansko mesto. Resnica je, da je Trst po večini italijansko mesto z znatno slovensko manjšino. Pustimo na strani dejstvo, da mesto Trst samo po sebi ne more biti niti samostojno pristanišče, niti ne more biti priključen Italiji, ne da bi se ponovno ne priključila Trstu slovenska ozemlja, s čimer bi se slovenskemu prebivalstvu zgodilo nesrečno, čemur se hočejo ti »obno-

namerni« ljudje izogniti v odnosu do Italijanov. Poleg tega je znana stvar, da pripada mesto svojemu zaledju in ne obratno. Mesta so bila denacionalizirana s spretnimi in nasilnimi ukrepi in vas je bila činitelj, v katerem je bila ohranjena narodnost. S tem pa nikakor ni rečeno, da je denacionalizirano mesto s tem prenehalo biti sestavni del tega zaledja. Res je zelo čudna zahteva današnjih italijanskih osvajalcev, da se pristupi njim ozemlje nekoga malega naroda zato, ker je njihovim prednikom uspelo, da z nasiljem in drugimi sredstvi potitaljanci dve tretjini mesta na tem ozemlju. Jutri bodo zopet v imenu zaslužene Primorske zahtevali Ljubljano, ker je ona gospodarsko in geopolitično vezana s Primorjem. Točno tako je ravnal tudi Mussolini, ki je 1. 1941. priključil tudi Ljubljano Italiji. V gospodarskem pogledu bi bilo slovensko zaledje brez Trsta popolnoma pokvečeno in obratno: Trst se ne bo mogel nikoli normalno razviti brez oslombe na to ozemlje, preko katerega grede pota iz srednje Evrope in Balkana. To ve tudi sam Trst, ki je v času, ko je bil pod Italijo, stalno propadal.

Toda ne govore samo nacionalni in gospodarski interesi za to, da pripada Trst Jugoslaviji. Vprašanje Trsta je obenem tudi vprašanje zagotovitve miru za Jugoslavijo in srednjo Evropo. Trst je bil za italijanske osvajalce vrata za Balkan in srednjo Evropo. Trst je bil odskočna deska za italijanske fašiste v njihovih spletkah po srednjeevropskih in balkanskih deželah. Noben narod srednje Evrope in Balkana ne more dovoliti, da se italijanskim imperijalistom ponovno da možnost, izkoristiti Trst za akcijo proti miru v tem delu Evrope. Samo tisti, ki ne želi, da se obračuna s fašističnimi ostanki v Italiji, lahko glede na to podpira italijansko-fašistično protijugoslovansko kampanjo.

Toda to nikakor ne pomeni, da Jugoslavija ni živo zainteresirana, da se njeni odnosi z Italijo uredijo v prijateljskem duhu. Mi verujemo v demokratsko silo italijanskega naroda. V skupni borbi z resničnimi italijanskimi protifašisti smo se pripravili o njihovi moči v italijanskem narodu in o možnosti, da se med nami in demokratsko Italijo medsebojni odnosi uredijo v duhu resničnega prijateljstva. Mnogi italijanski protifašisti, v prvi vrsti italijanski delavci, so skupno z nami sodelovali v obojestrni borbi proti okupatorju in italijanskim fašistom. Ves čas vojne je obstajala zelo jasna povezanost protifašističnega gibanja severne Italije z narodno-osvobodilnim gibanjem naših narodov. Prepričani smo, da bodo te protifašistične sile italijanskega naroda prekrizale račune fašističnim ostankom, ki bi hoteli, da se ponovno opomorejo s pomočjo protijugoslovanske ognje in na škodo samega italijanskega naroda. In zato, ako mi danes v vsej očitnosti odbijamo protijugoslovanske napade fašističnih ostankov, ne mislimo, da kopljemo prepad med italijanskim narodom in našimi narodi, temveč nasprotno, da vzpostavljamo pogoje za resnične prijateljske odnose med temi narodi. Za nas pomeni Trst točko, ki veže naše narode z italijanskim narodom. Nekateri obrekovalci v italijanskih in drugih listih nas obtožujejo nacionalizma. Po njihovem mišljenju smo nacionalisti mi, ki zahtevamo svobodo za ogromno večino slovenskega in hrvaškega prebivalstva v Primorskem in Istri in ki smo z vso svojo borbo dokazali, da sovražimo vsako zatiranje enega naroda po drugem.

Po njihovem mišljenju niso nacionalisti italijanski osvajalci, ki hočejo ponovno zasuzniti tujo zemljo, zemljo dveh malih narodov. Mi smo bili vedno sovražniki šovinističnega nacionalizma, toda mislimo, da odklanjanje šovinističnega nacionalizma nikakor ne pomeni, da smo nacionalni in da ne čutimo nikake odgovornosti za narod, s katerim hočejo ravnati kot z drobljem za podkupovanje. Čutimo to odgovornost in istočasno v popolnosti priznavamo nacionalne pravice italijanskega naroda v primorskih krajih. Glede na specifični položaj Trsta kot otoka v slovenski okolici bi bilo najbolj pravilno, da dobi Trst v sestavi Jugoslavije avtonomije, ki bo zagotovila Italijanom v Trstu vse nacionalne pravice, svobodni kulturni razvoj in ki bo obenem omogočila, da bo Trst pomorski emporij za Jugoslavijo in istočasno svobodno pristanišče za srednjeevropske dežele, ki teče k njemu.

Vprašanje: »Ali italijansko prebivalstvo Trsta to podpira?«

Odgovor: »To smer brez dvoma podpira ne samo slovensko prebivalstvo Trsta, temveč tudi večina Italijanov v tem mestu. Italijani v Trstu dobro vedo, da se jim v Jugoslaviji ni treba bati za svoje narodne pravice in istočasno vedo, da se razvoju Trsta v okviru Jugoslavije odpirajo popolnoma drugačne gospodarske perspektive, kakor jih je Trst dosegel imel. Poleg tega pomeni Jugoslavija za delavske množice Trsta resnično demokracijo, resnično ljudsko oblast. Geslo o enotnosti in bratstva italijanskega in slovenskega prebivalstva v Trstu je zaradi tega postalo osnova, na kateri je zgrajen narodno-osvobodilni odbor v Trstu. Italijansko prebivalstvo Trsta je dalo prostovoljno nekaj brigad v Narodno-osvobodilno vojsko Jugoslavije. Ti Italijani danes skupno z ostalimi jugoslovanskimi enotami čuvajo red na tem ozemlju. Tržaška narodna misija je sestavljena po veliki večini iz Italijanov, ki so se skupno z Jugoslovanci borili proti fašizmu in nemškimi okupatorjem. Narodno-osvobodilni odbor mesta Trsta je sestavljen iz najuglednejših predstavnikov italijanskega naroda v Trstu in poleg tega iz tržaških Slovencev. Temu odboru je naša vojaška oblast že deset dni po osvoboditvi mesta izročila civilno upravo. Vse to je najboljši dokaz, da se tržaško prebivalstvo pozitivno vede do nove Jugoslavije. Vse to je dokaz, da je nova Jugoslavija sposobna urediti odnose med vsemi narodi in narodnostmi v duhu bratstva in enotnosti. Vsi svobodoljubni ljudje čutijo, da lahko pričakujejo od nove Jugoslavije to, da bo spoštovala njihove nacionalne pravice, da prinaša resnično demokracijo in svobodo. V tem je ona sila nove Jugoslavije, ki razorožuje naše sovražnike v največji meri. Pozitivno stališče italijanskega prebivalstva do nove Jugoslavije, vedno trdnjše enotnost in bratstvo med slovenskimi, hrvaškimi in italijanskim prebivalstvom v primorskih pokrajinah, ne glede na različne politične orientacije, je rezultat dejstva, da je italijanski narod v primorskih mestih že od samega početka čutil, da ni prišla Jugoslovanska armada v Trst kot osvajalca, temveč kot osvoboditeljica ne glede na nacionalnost ter kot zaščitnica demokratskih težnjah osnovnih ljudskih množic in zopet ne glede na nacionalne pripadnosti. Razumljivo je, da bodo ostanki italijanskih fašistov, kolikor jih je še v teh krajih, storili vse, da bi povzročili razne nesporazume, toda ni treba niti malo dvomiti, da bodo ostali vsi ti požidani izločeni prav tako, kakor so bili izločeni do sedaj. In zato mislim, da bo Trst, ki ga hočejo danes italijanski fašisti izkoristiti kot sredstvo za izvajanje sovražstva med Jugoslavijo in Italijo, po zastigi samega tržaškega prebivalstva postal v resnici prvi korak k iskrenemu sblizanju teh dveh narodov.«

Vprašanje: »Kakšen se odnos med našimi in zavezniškimi vojaškimi enotami v Primorskem?«

Odgovor: »Vsekakor so ti odnosi popolnoma korektni in prijateljski. Naše vojaške oblasti omogočajo zavezniškim četam, da v popolni meri uporabljajo tržaško pristanišče in prometna sredstva za svoje oskrbovanje, medtem ko se z druge strani zavezniške čete korektno obnašajo do naše vojaške zaledne oblasti, kakor tudi do civilne oblasti.«

TANJUG

Civilna uprava v Trstu

Vso civilno oblast je prevzel Izvršni odbor Narodno-osvobodilnega odbora mesta Trst

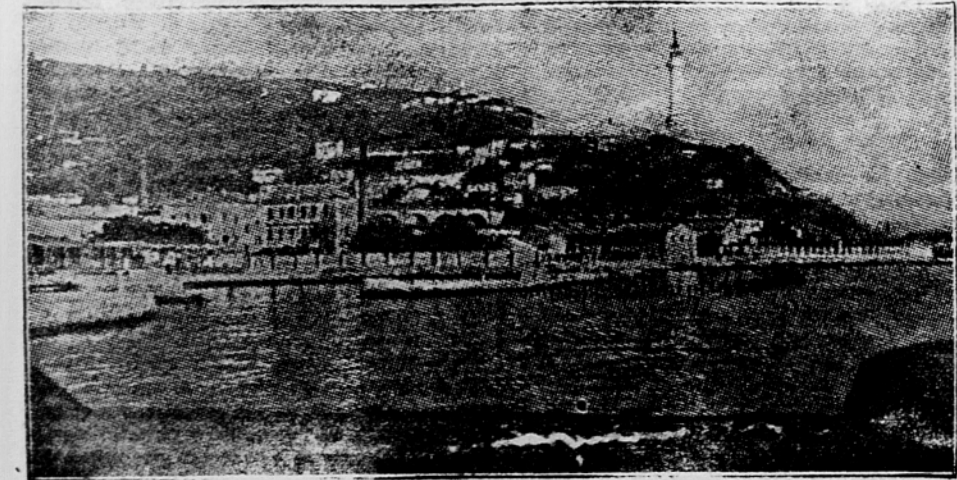
Trst, 12. maja. V Trstu je prevzel vso civilno oblast Izvršni odbor narodno-osvobodilnega odbora mesta Trst.

Ta odbor je sestavljen iz članov, ki so bili izvoljeni v Izvršni odbor narodno-osvobodilnega odbora na konferenci 13. aprila 1945 od predstavnikov Zveze delavcev, Osvobodilne fronte, Zveze slovenske mladine, italijanske protifašistične mladine ter slovenskih in italijanskih antifašistov.

Izvršni odbor narodno-osvobodilnega odbora je že v času okupacije pripravil vse potrebno za pospešeno delo in za osvoboditev Trsta ter je pri operacijah tudi aktivno podpiral enote jugoslovanske armade in preprečil porušenje v mestu in v luhi, ki ga je hotel izvršiti okupator. Na dan 7. maja se je sestel širši forum Izvršnega odbora narodno-osvobodilnega odbora na seji, kateri je prisostvoval tudi

predstavnik italijanske socialistične stranke. Plenum je na tej seji ugotovil, da je ta odbor edini organ oblasti, ki lahko zastopa in v imenu prebivalstva vodi upravo mesta Trsta. Izvršni odbor narodno-osvobodilnega odbora je takoj začel reševati svoje naloge, demokratizirati organe oblasti, odstranjevati vse fašistične ustanove, mobilizirati vse delovne sile za konstruktivno delo in poglobljati bratstvo in enotnost slovenskega in italijanskega prebivalstva Trsta.

O priliki prevzema oblasti se Izvršni odbor narodno-osvobodilnega odbora v svojem pismu generalmajorju Dušanu Kvedru, komandantu mesta, zahvaljuje v imenu prebivalstva Trsta za osvoboditev mesta, čestita Jugoslovanski armadi k njeni zmagi in prosi, naj sponori vsem borecem, ki so osvobodili Trst, zahvalja tržaškega prebivalstva.

Harborje pri Trstu

Tu je Jugoslavija!

»Tu je Jugoslavija!« Te besede smo videli napisane na sidovih primorskih mestih in vaseh, besede, ki izražajo vojno in mišljenje primorskega ljudstva, besede, ki izražajo vso ljubezen tega ljudstva do nove Jugoslavije.

Misel Jugoslavije je bila pri primorskih Slovenceh živa že skozi vso dobo njihovega suženjstva pod fašizmom. Vso to dobo so na tihem upali, da jim bo svoboda prinesla stara Jugoslavija. Upravljeno je bilo njihovo upanje, saj so v Jugoslaviji živeli njihovi bratje po krvi in jeziku, živelo je ljudstvo s prav istim mišljenjem in čutenjem kot na Primorskem. A eno je bilo, česar primorski Slovenci tedaj še niso vedeli in so spoznali šele s razpadom stare Jugoslavije, namreč, da je oblast, ki je v njej vladala, bila protiljudska, da je bila oblast, ki je delala proti interesom jugoslovanskih narodov. Čisto razumljivo je, da se je taka oblast še manj brigala za tiste predele naše neosvojenе domovine, ki so trpeli pod tujo. Tako so bili naši bratje na Primorskem 25 let na milost in nemilost prepuščeni tujim zatiralcem. Po velikem razočaranju, ki so ga naši bratje na Primorskem doživeli ob razpadu bivše Jugoslavije, jim je ponovno zagorela iskrica upanja z ustanovitvijo Osvobodilne fronte in s veliko jugoslovansko narodno-osvobodilno borbo, ki si je v svoj program postavila tudi osvoboditev vseh zažujenih predelov jugoslovanske domovine ter njihovo priključitev novi Jugoslaviji. Ta iskrica upanja se je razplamtela v močnega plamena narodno-osvobodilne borbe, ki je kmalu vžgal vso Primorsko. Slovenci na Primorskem so začutili, da za njih pomeni svoboda edino le Titova Jugoslavija, h katere zgraditvi bodo tudi sami morali doprinesiti svoj delež.

Toda še je prišla preizkušnja za primorske Slovence. Vstali so narodni izdajalci kova bivših jugoslovanskih oblastnikov, tisti, ki so se tedaj, ko so naši bratje najhujše trpeli pod fašizmom, vezali in sklepati prijateljske vezi s fašističnimi režimi. Hoteli so primorske Slovence odtrgati od Titove Jugoslavije, šli so celo tako daleč, da so jih ponovno začeli prodajati fašizmu. Zgodilo se je, da je prav slovenska Primorska v zadnjih mesecih pred osvoboditvijo postala poslednje zatočišče vseh vrst jugoslovanskih narodnih izdajalcev, četnikov, srbskih »dobrovoljcev«, ustašev in slovenskih domobrancev. Toda vsa ta golazen, najtesneje povezana z nemškimi nacisti in italijanskimi fašisti, tudi s najhujšim nasiljem ni mogla streliti odpornega duha primorskih Slovencev in ni v njih mogla ubiti misli Titove Jugoslavije. Preveč živo je v njih živele preokiba Gregorčičeve pesmi »Sočič o viharju, ki bo prhurmel in jih bo osvobodil. Ta napoved se je uresničila v teh dneh. Kot vihar je prhurmel naša IV. armada Jugoslovanske armade in hkrati s primorskimi IX. korpusom v nekaj dneh očistila vso Primorsko izdajalske golazni z nemškimi in italijanskimi okupatorji vred.

Misel Jugoslavije, ki so jo primorski Slovenci 25 let nosili v svojih srcih, misel, ki je v obliki nove Jugoslavije postala še prav posebno živa v zadnjih letih narodno-osvobodilne borbe, je postala za primorske Slovence resničnost tisti dan, ko je IV. armada stopila na njihova tla. Tedaj so tudi oni živo začutili, da so jim v resnici vsi jugoslovanski narodi bratje, ne samo bratje po krvi, ampak tudi bratje po dejanju, saj je levji delež za osvoboditev Primorske doprinesla IV. armada, v kateri so se borili sinovi vseh jugoslovanskih narodov. Primorski Slovenci so tedaj začutili, da je Srbom, Hrvatom, Črnogorcem in Makedoncem svoboda Primorske prav tako dragocena kot njihova lastna svoboda. Ta resnica je bila potrjena s krvjo, ki so jo borci IV. armade prelili na primorski zemlji. In ta kri se je strčila v močnega zid, ki bo večno branil našo primorsko deželo.

To bratstvo pa je bilo potrjeno tudi s strani sami primorskih Slovencev. Sprejema, ki so ga borci IV. armade doživeli že v prvih krajih osvobojenega Krasa, ne bodo mogli nikdar pozabiti. Sprejeli so borce iz Hrvatske, Bosne in Hercegovine, Dalmacije, Črne gore kakor svoje. Lastne brate in sinove. V trenutku so v krajih, ki so 25 let trpeli pod tuji, zaplapolale slovenske in jugoslovanske zastave, dekleta so oblekla oblačila v narodnih barvah, zadonela je slovenska narodna in partizanska pesem, kakor da to ljudstvo ne bi nikdar živelo v sužnosti, v kateri ni smelo niti materinega jezika govoriti. Ko so borci osvoboditelji vse to videli, so še z večjim zaletom šli v boj in komandant Črnogorec je dejal: »Za tako ljudstvo se sprlača žrtvovati tudi življenje! To je Jugoslavija!«

»Tu je Jugoslavija!«, ta misel je 25 let tlela v srcih vseh Primorcev in ta misel je kakor vulkan bruhnila na dan že v dobi narodno-osvobodilne borbe. Zdej, v svobodi pa žari in sveti kakor veliko sonce.

Naj živi bratstvo sovjetskih in jugoslovanskih narodov v vojni in miru!

Čiščenje na štajerskem

Vojno poročilo gen. štaba Jugoslovanske armade

Beograd, 13. maja. Generalni štab JA objavlja:

Naše čete nadalje razorožujejo in uničujejo nemške in ustaške skupine in enote, ki se na nekaterih krajih še upirajo. V bojih je bilo ubitih nad 500 ustašev. Stevilo ujetnikov se vsak trenutek večja. Danes je bilo preštetih nad 40.000 ujetih sovražnikovih vojakov in oficirjev. Osvobojenih je bilo 2500 civilnih oseb, ki so jih ustaške tolpe s silo odpeljale s seboj. Razorožen in zajet je štab 21. nemškega korpusa. Med zajetimi nemškimi generali sta von Klutwiger in Grafenstein. Naše čete so zaplenile okoli 300 topov, 3000 kovov avtomatičnega orožja, 1000 motornih vozil, 6 tankov in ogromne količine drugega orožja in vojnega materiala. Pri razorožitvi zloglasne divizije »Prinz Eugen« je padla v roke naših čet tudi njena bojna zastava.

Osvobodjeni in očiščeni so kraji Lipnica, Rogatec, Rogaska Slatina, Ruše, Konjice, Celje, Laško, Vitanje, Velenje, Soštanj, Dravograd in mnogo drugih krajev.

Zopet nad 19.000 ujetnikov

Beograd, 14. maja. Vojno poročilo generalnega štaba Jugoslovanske armade z dne 14. maja se glasi:

Nadaljuje se uničevanje in razoroževanje sovražnih skupin na področju gornjega toka reke Drave. Posamezne razbite nemško-ustaške skupine se še upirajo. V teku so operacije za njihovo popolno uničenje. Stevilo ujetih sovražnih vojakov in oficirjev in velike količine vojnega materiala se stalno večajo. Danes je bila razorožena skupina 19.000 Nemcev skupno s štabom skupine divizij z generalom Fischerjem na čelu.

Osvoboditev Gorenjske

Ljubljana, 13. maja. (Tanjug). Borci Koroškega odreda so osvobodili po trdem boju Begunje na Gorenjskem, kjer je bila v bivši ženski kaznilnici zloglasna mučnica, ca Gestapa in kjer je padlo na stotine slovenskih talcev.

Med prvimi, ki so vdri v kaznilnico, v kateri je bilo 650 jetnikov, je bil tovariš Andrej Bohinc, ki je sam doživel vso grozobegunjskih bunkerjev.

Veselje rešenecv je bilo nepopisno, saj je prišla rešitev prav v trenutku, ko bi morala Begunje postati plen belogardistov. Vsi rešenci, ki so bili povsem izčrpani, so se takoj pridružili parizanom, da bi tudi sami nekaj doprinesli k očiščenju domovine izdajalcev.

Po vsej Gorenjski prevzemajo ob silnem navdušenju ljudstva oblast odbori Osvobodilne fronte.

Jesenice, 13. maja. (Tanjug). Gorenjska je pozdravila osvoboditev Primorske in Trsta z nepopisnim navdušenjem. V vojski in na terenu so Gorenjci proslavili veliko zmago naše vojske na slavnostnih zborovanjih, katerih so se udeležile velike množice prebivalstva.

Borci in funkcionarji Jeseniško-bohinjskega odreda so v svoji resoluciji napisali med drugim:

Jugoslovanski namestniki predsedniku Kalininu

Moskva, 13. maja. (Tass): Jugoslovanski namestniki dr. Budisavičević, dr. Mandić in inž. Serbec so poslali predsedniku Predsedstva Vrhovnega Sovjeta SSSR tole brzojavko:

»V dneh končne zmage slovenskih ljudstev v boju proti hitlerjevski Nemčiji za njihovo obstoj in neodvisnost dovolite, da srčno čestitamo Vam in bratski Sovjetski zvezi in da Vam v imenu demokratične federativne Jugoslavije izrazimo toplo hvaležnost za ogromno pomoč, ki so jo sprejela naša ljudstva v njihovem boju za narodno osvoboditev.«

Kalinin je odgovoril z naslednjo brzojavko jugoslovanskim namestnikom:

»Prosim Vas, gospodje namestniki, da sprejmete iskreno zahvalo za Vaše čestitke v zvezi z veliko zmago nad nasprotnikom slovenskih ljudstev — hitlerjevsko Nemčijo. Z moje strani čestitam osebno Vam in vsemu jugoslovanskemu ljudstvu ob njegovi zmagi in uspehom, s katerimi si je Vaša junaška dežela pridobila splošno priznanje.«

Moskva, 13. maja. (Tass). Ob zmagi nad Nemčijo so poslali pozdravne brzojavke predsedniku Vrhovnega Sovjeta SSSR Kalininu norveški min. predsednik Nygaardihold, nizozemska kraljica Viljemina in norveški kralj Haakon. Predsednik je na pozdrave odgovoril z zahvalnimi brzojavkami, v katerih izražajo željo po obnovi in napredku Norveške in Nizozemske.

Čsl. min. predsednik Fierlinger Stalinu

Moskva, 14. maja. Tass. Maršal Sovjetske zveze Stalin je prejel naslednjo brzojavko od ministr. predsednika Češkoslovaške republike Zdeneka Fierlingerja:

Gospod maršal! Zmaga nad hitlerjevsko Nemčijo je uspeła zaradi velike stvari reševanja narodov. Ta velika vojaška zmaga je bila dosežena predvsem z brezprimernimi junaškimi podvigi Rdeče armade in Sovjetske zveze. Vi, gospod maršal Rdeče armade in vse ljudstvo Sovjetske zveze, ki ste ga vi vodili v to slavno zmago, stojite na prvem mestu pri našem osvobojenju in naši narodni rešitvi. Ob značilnem trenutku velike zmage vaše nepremagljive dežele se vam zahvaljujem za končni poraz krvi žejnega tirana in mučnica našega ljudstva. Danes se pričena nova doba v našem narednem življenju. Na pragu te nove poti v bodočnost smo se, utrjeni v strašnih preizkušnjah, skozi katere so šla naša ljudstva v preteklih nekaj letih, odločili premagati vse napore, da bi zagotovili varnost in procvit naše republike v tesnem zavezništvu vernega in odkritosrčnega prijateljstva s Sovjetsko zvezo. Slava sovjetskim vojakom — osvoboditeljem naših ljudstev! Naj živi nerazljudno zavezništvo Češkoslovaške republike in Sovjetske zveze, naše močnejše slovenske sestrel!

Zagotavljamo Vam, da bomo močni in edini, nepopustljivi in odločni, kakor smo bili v vsej dobi našega boja, tudi tedaj, če bi kdo ogrozil naš Trst. Svoje orožja ne bomo dali iz rok, dokler bodo na delu temne sile, ki bi nam hotele iztrgati naš Trst.

Sprejem pri maršalu Titu

Beograd, 14. maja. Maršal Tito je priredil sprejem v počastitev zmage nad hitlerjevsko Nemčijo. Sprejema so se udeležili diplomatski predstavniki, člani zavezniških vojnih misij in številni javni in politični voditelji, znanstveniki, umetniki ter jugoslovanski in tuji novinarji.

Italijani v Trzihu za Jugoslavijo

Tržič ob Soči, 10. maja. (Tanjug). Z zborovanja predstavnikov odborov Delavske enotnosti, ki se je vršila še pod okupatorjem, je 25 udeležencev poslalo jugoslovanski vladi v Beogradu pozdravno resolucijo, v kateri izražajo svojo popolno zaupanje vladi demokratične federativne Jugoslavije s predsednikom maršalom Titom na čelu. V resoluciji izražajo svojo globoko hvaležnost za sklenitev prijateljske pogodbe s Sovjetsko zvezo.

»Prepričani smo,« so napisali v resoluciji, »da bomo tudi mi Italijani iz Tržiča uživali sadove iskrenih vezi prijateljstva z močnogo Sovjetsko zvezo.«

Iste dni so zborovali tudi stavbine trziških ladjedelnice. Tri in trideset predstavnikov odbora OF stavbinec je prav tako pozdravilo sklenitev sovjetsko-jugoslovanske prijateljske pogodbe in izrazilo željo, da bi čim prej dosegli v Titovi Jugoslaviji mir, delo in blagostanje.

Trst je proslavil kapitulacijo Nemčije

Trst, 9. maja. (Tanjug). Jugoslovanski Trst je proslavil kapitulacijo Nemčije z velikim mitingom 8. V. popoldne na trgu Unita, pred postopjem komande mesta Trsta. Tisočglava množica, nad katero se je dvigalo brez števila zastav in transparentov z jugoslovanskimi in italijanskimi napismi, je navdušeno vzkljkala govornikom. Po mitingu se je po mestu razvila veličastna povorka, ki je še enkrat pokazala, da hoče biti Trst jugoslovanski.

Šubašičeva izjava o Mihajloviču in San Franciscu

Moskva, 13. maja. Tass poroča iz San Franciscu: Jugoslovanski zunanji minister dr. Šubašič, ki načeluje jugoslovanskemu odposlanstvu na konferenci Združenih narodov, je v razgovoru z dopisnikom »News Chronicle« izjavil:

»Ko bo Mihajlovič ujet, bo ustreljen. Mihajlovič je izdajalec. Zaslišan bo pred obličjem vsega sveta. Pozvali bomo kot priče vse one, ki bi želeli nastopiti, jaz pa bom nastopil kot tožilec. Vem, da razpoložljive listine ustvarjajo zadosten dokaz, da se nad njim izreče smrtna obsodba.«

Akademija znanosti in umetnosti maršalu Titu

Predsednik jugoslovanske vlade Maršalu Josipu Brozu — Titu, Beograd.

Na dan osvoboditve Ljubljane pošilja Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani Vam, velikemu zaščitniku Slovencev, radostne pozdrave, združene z izrazom najgloblje hvaležnosti. Predsednik: Prof. dr. Milan Vidmar. Generalni sekretar: Prof. dr. Fran Ramovič.

Poštni uslužbenci predstavnikom slovenske vlade

Predsedniku slovenske vlade, tovarišu Borisu Kidriču v Ljubljani.

Poštni uslužbenci iz Ljubljane, zbrani dne 14. maja 1945 na konferenci OF, naj iskreneje pozdravljamo nastop naše prve svobodne vlade v beli Ljubljani ter ji želimo najuspešnejšega dela za procvit naše mile Slovenije. S svoje strani obljubljam, da bomo po svojih najboljših močeh pomagali pri obnovi naše domovine.

Smrt fašizmu — svoboda narodu! — Kvartni odbor poštne direkcije.

Brzojavki, odposlani s konference pošt-nih uslužbencev dne 14. maja 1945 v Poštnem domu:

Prometnemu ministru, tovarišu Francu Snojcu v Ljubljani.

Poštni uslužbenci iz Ljubljane, zbrani dne 14. maja 1945 na konferenci OF, Vas naj iskreneje pozdravljamo in Vam zagotavljamo vso pomoč pri naporom delu graditve Svobodne Slovenije v novi demokratični, federativni Jugoslaviji.

Smrt fašizmu — svoboda narodu! — Kvartni odbor poštne direkcije.

Sestanek Edena s predsednikom Trumanom

London, 14. maja. Eden, ki je včeraj od-potoval iz San Franciscu, bo danes prišel v Washington, kjer se bo sestal s predsednikom Trumanom, preden se bo vrnil v London.

Sprejem komandanta IV. armije

Danes popoldne pride v Ljubljano generalni poročnik Drapšin, komandant IV. armije, ki je osvobodila slovensko Primorje s Trstom in Gorico. Ljubljana mu bo priredila slovesen sprejem ob 17. uri na Viču pred šolo, ob 18. uri pa na Kongresnem trgu. — Meščani, ki so tako pristrčno pozdravili našo osvobodilno vojsko, bodo gotovo tudi njenemu poveljniku priredili sprejem, kakršnega zasluž.

Ogromen plen Rdeče armade

1.060.000 nemških ujetnikov, med njimi 91 generalov, v štirih dneh

London, 13. maja. (Reuter). Današnja sovjetsko vojno poročilo se glasi: Dne 13. maja so sile leningrajske fronte nadaljevale sprejemanje predaje nemških čet kurlandske skupine. V obdobju od 9. do 13. maja se je predalo 181.032 podčastnikov in vojakov, kakor tudi 8028 častnikov in 42 generalov.

Rdeča armada je zajela 1.060.000 nemških ujetnikov, vključno 91 generalov od 9. do 13. maja, je ugotovilo sovjetsko uradno poročilo danes ponoči.

Naš plen, vpisan do danes vsebuje: 186 letal, 325 tankov in motoriziranih topov, 1538 poljskih topov, 657 minometov, 4363 strojniki, 67.646 pušk in brzostrelk, 5825 motornih vozil, 340 traktorjev, 244 prevoznih vozil za čete in 310 oddajnih postaj.

Sile II. beloruske fronte severno od ozemlja Vise, vzhodno od Gdanska, na Putziger Nehrung, severozapadno od Gdinje in na otoku Bornholm so končale predajo nemških čet, ki so kapitulirale. V razdobju od 9. do 13. maja se je predalo 74.939 nemških častnikov in vojakov in 12 generalov. Naslednji plen je bil vpisan: 10 tankov, 498 poljskih topov, 46 minometov, 3400 strojniki, 28.000 pušk in brzostrelk, 20 prevoznih vozil za čete, 2000 tovornih avtomobilov, 210 oddajnih postaj in 1500 konj.

Iz Sovjetske zveze

Počastitev padlih sovjetskih junakov

Moskva, 12. maja. Tass. Na dan narodnega slavlja ob priki zmage je sovjetsko ljudstvo počastilo spomin junakov vojne, ki so dali svoja življenja za zmago nad hitlerjevsko Nemčijo. V Kijevu so udeleženci spreveda položili vence na grob osvoboditelja Ukrajine, armadnega generala Nikolaja Vatutina. V glavnem mestu Litve, Vilni, se je ljudstvo zbralo ob spomeniku znamenitega vojskovođe junaka Sovjetske zveze Ivana Černjakovskega. V svečanem molku je narod ovcenil vznožje spomenika s svežim cvetjem. Ta dan je družina Černjakovskega sprejela na stotine prijateljskih pism in brzojavk. Zvečer so se sešli prijatelji umrlega generala v njegovem stanovanju ob eni glavnih moskovskih ulic, kjer prebiva družina umrlega. Vsaka stvar v tem stanovanju spominja na Černjakovskega. Na steni visijo velika slika, portret Stalina, in poleg ves v črno ovit in okrašen s cvetjem portret Černjakovskega. Na knjižni omari stoji izvrstno izdelani model bojnih letal. General jih je zbiral za svojega najmlajšega sina — desetletnega Alekseja, čigar sen je, da bi postal letalec. V kotu stoji klavir, na katerega je v redkih prostih urah Černjakovski igral. Zelo je ljubil glasbo. Sestrajstletna hčerka Černjakovskega, ki je očetu v vsem zelo podobna, je podedovala tudi njegov smisel za glasbo. Černjakovski ni nikoli imel mnogo časa za od-dih. Bil je zelo družabna oseba, toda navdvo je ljubil prebiti svoje prosti čas z družino. Mnogokrat je igral klavir skupaj s svojo hčerko. Imel je zelo poven glas in je včasih pol za svoje ožje prijatelje. Černjakovski je bil dober tolovaec in je navdvo ljubil smučanje. Mnogo svojega časa je posvetil vzgoji svojih otrok. Začrtnikar se je vsa družina sešla na predvečer novega leta 1945. Na fronti. Od takrat otroci niso več videli svojega očeta. Izguba je bila velika, toda z družino je delila žalost velika množica. Generalova vdova ima shranjen velik svitek pism in brzojavk, ki izražajo so-čustvovanje ob smrti Černjakovskega. Poslali so jih generalovi sodelavec, okrevajoči vojaki v bolnicah, ljudje, ki niso Černjakovskega nikoli videli, pa so ga ljubili in upoštevali kot izvrstnega poveljnika Stalinove šole. »Hranim jih za otroke, ko bodo odrasli,« pravi Anastazija Černjakovskaja, »in da bodo videli, da je bil njih oče pravi sin svoje domovine.«

Gospodarsko obnavljanje v Sovjetski zvezi

Moskva, 13. maja. Sovjetska zveza se naglo vrača k poljeteljski in industrijski obnovi. Letos je bilo obdelanih že 8 milijonov ha več zemlje kakor lani. Sladkorne pese so posadili 10.000 ha več. Za potrebe industrije bo na novo izločanih 30.000 kvadrantnih delavcev.

Sovjetsko socialno skrbstvo

Moskva, 13. maja. Tass. Sovjetska vlada nudi ogromno pomoč invalidom vojne in dela ter starejšim ljudem. Lansko leto je bilo izdanih nad tri in pol milijarde rubljev v ta namen, kar je znašalo 16 in pol odstotka več kakor v letu 1943. Teža leta bodo podpore za socialno vzdrževanje narasle za nadaljnjih 12 odstotkov. Lanskega leta je kot dodatek k rednim mesečnim pokojninam izdala vlada za invalide v celoti nad 31 milijonov rubljev v enkratnem izplačilu. Jedilnice so bile odprte invalidom po mestih in industrijskih središčih. Poleg tega so bile zbrane zanje posebne za-loge hrane in industrijskega blaga. Invalidi dobe zemljo za obdelovanje, plačajo nižanje davke in znižane dajatve poljedelskih

čete III. ukrajinske fronte so v istem obdobju zajele 38.450 častnikov in vojakov in 5 generalov, ki so se predali v neredu. Zajeli so 248 letal, 235 tankov, 1224 poljskih topov, 630 minometov, 12.473 strojniki, 36.268 pušk in brzostrelk, 185 prevoznih vozil za čete, 42.096 motornih vozil, 5335 vozil z opremo in 8914 konj.

V obdobju od 9. do 13. maja je potemtakem število ujetnikov na vseh frontah prekoračilo 1.060.000 nemških častnikov in vojakov in 91 generalov, vključno nemške čete, ki so končale svojo predajo silam III. beloruske fronte 11. maja.

Zopet 170.000 nemških vojakov ujetih

Moskva, 14. maja. Operacijsko poročilo obveščevalnega urada Sovjetske zveze navaja, da so čete Rdeče armade v teku današnjega dne ujele na vseh frontah nadaljnjih 170.000 vojakov in oficirjev in nadaljnjih 10 generalov.

Skupaj se je doslej od 9. do 14. maja na vseh frontah predalo Rdeči armadi 1.230.000 nemških vojakov in oficirjev. Število ujetih generalov se je dvignilo na 101.

Obnavljanje sovjetskih pristanišč

Moskva, 14. maja. (Tass). V teku so ogromna obnovitvena dela sovjetskih ob-morskih pristanišč, katerih večina je bila porušena med vojno, — je izjavil podpredsednik tehničnega odbora ljudskega komisarijata mornarice profesor Šapjigin. Odesa, Novorosijsk, Leningrad, Riga in druga velika pristanišča obnavljajo in popravljajo. Veliki pomoči z močnimi žerjavji, železniške proge so v izgradnji. Po novih načrtih pristanišč po potniško in trgovsko pristanišče drugo poteg drugega, med tem ko bo tovarno pristanišče v znanjih okrožjih mesta! Izgrajena so bila že udobne potniške postaja.

Zahteva po izročitvi Horthyja in Bardossya

Beograd, 12. maja. (Tanjug). Glede na poročilo, da so angloameriške zavezniške čete zajele Mikloša Horthyja, bivšega madžarskega regenta, in dr. Lasla Bardossya, bivšega predsednika madžarske vlade, je državna komisija opozorila zvezno vlado, da sta oba imenovana ugotovljena in proglašena za vojna zločince. To opozorilo je bilo poslano zato, da bi vlada zahtevala njihovo izročitev v svrhu obsodbe pred narodnim sodiščem. Horthy kot regent in Bardossy kot predsednik vlade sta odgovorna naredbodajalca in moralna začetnika groznih pokoljev 20.000 nedolžnih prebivalcev, ki sta jih izvršili madžarska vojska in policija med okupacijo v Bački in Baranji. Poleg tega sta odgovorna za vrsto drugih težkih zločinov, izvršenih v okviru načrtno postavljenega cilja iztrebiti in uničiti rodoljubno srbsko prebivalstvo v teh pokrajinah.

Imenovanja v zunanjem ministrstvu

Beograd, 12. maja. (Tanjug). Z ukazom kraljevskih namestnikov z dne 11. maja 1945. leta in na predlog predsednika ministrskega sveta in ministra za narodno obrambo ter zastopnika ministra za zunanje zadeve sta postavljena Milan Ristič za izrednega poslanika in pooblaščenega ministra demokratične federativne Jugoslavije II. položajne skupine 2. stopnje v Švici in dr. Djermanović Rajko za izrednega pooblaščenega ministra demokratične federativne Jugoslavije II. položajne skupine 2. stopnje v Švedski. Z olokom predsednika ministrskega sveta in ministra za zunanje zadeve z dne 11. maja 1945. leta je postavljen dr. Jože Brleč za načelnika političnega oddelka ministrstva za zunanje zadeve III. položajne skupine 1. stopnje.

Ratifikacija pogodbe med SSSR in poljsko republiko

Moskva, 12. maja. (Tass). Dne 11. maja 1945. leta je Predsedstvo Vrhovnega Sovjeta SSSR ratificiral pogodbo o prijateljstvu, vzajemni pomoči in povojnem sodelovanju med Zvezo sovjetskih socialističnih republik in poljsko republiko, ki je bila podpisana v Moskvi dne 21. aprila 1945.

Življenje se uravnava v nove struge

Prva nedelja v svobodni Ljubljani! Občutek, ki se ne da podrobneje opisati. Spoznal pa si ga v sproščeni razgibanosti prebivalstva, v medsebojnih obiskih, v veliki udeležbi na mitingu, na prijetnih sprehodih po ljubljanskih gajih, med vrtovi in polji. Sonce, ki nam je že ves teden naklonjeno, je pozlatilo našo prvo nedeljo v svobodi. Ljubljana je pa še v prazničnem okrasju. Vse povsod si srečeval radostne obraze, ponavljali so se prizori srečevanja dobrih znancev in prijateljev, saj je v zadnjih treh dneh prispelo v Ljubljano še mnogo naših borcev, ki zdaj zadovoljno uživajo plačilo za svojo osvobodilsko borbo v tem, da jih Ljubljana nagraduje s prisrčno ljubeznijo in hvaležnostjo.

Mnogokje po mestu si čul petje in godbo, ki se je glasila iz radia. Veselo razpoloženje je prešlo Ljubljano, da se počuti resnično pomladanska, prerojena. Utripi novega življenja se opažajo povsod. Mnogi prizori, na katere naleti sprehaljec po Ljubljani in okolici, pa še kažejo posledice zadnjih dni vojne in obnem prehajanje v nove ure-

jene razmere. Vid'š gruče ljudi, ki se zbirajo, da bi čim prej skupno odšli v domače kraje. Videl si lahko skupine italijanskih vojakov, ki so po dolgem tavanju prišli z Balkana v Ljubljano. Srečal pa si tudi lahko prve izletnike z Gorenjskega in iz štajerskih krajev; niso mogli strpeti, da ne bi s prvimi avtom ali kamionom prišli pogledat, kako živi in utripa srce Slovenije v novi pomladi. Zadovoljni so se vračali že po eni ali dveh urah domov.

Poroka herojskega para

Poročila sta se sinoči tov. major Gabcer Bogomil-Huso, iz znane zavedne Gerberčeve družine iz Maribora, namestnik komandanta XVIII. divizije, in tov. podporočnik Angele Žnidaršičeva iz Škofje Loke. Za priči sta bila tov. major Janez Hriber, komandant XVIII. divizije in tov. kapetan Seliskar Marijan-Crt. Herojskemu paru, ki se je v borbah za našo svobodo in na pohodu proti Ljubljani boril vedno v prvih vrstah, sporočimo iskrene čestitke z najlepšimi željami za srečno bodočnost!

Mludenke so se priglasile v sanitetno službo

Medtem, ko so naši mladenki, sposobni za orožje, poiskali najkrajšo pot tja, kamor jih kliče domovinska dolžnost, na ta način, da so se prostovoljno priglasile k vojski, se tudi naše zavedne mladenke prizadevajo, da po svojih močeh in sposobnostih prostovoljno sodelujejo v službi domovine. Ze prve dni so se izkazale z lastno iniciativnostjo, zdaj pa se pričena organizirano sodelovanje. Posebno časten primer idealne pripravljenosti ljubljanskih mladenk je pokazalo priglaševanje za prostovoljno sanitetno službo.

Radio »Svobodna Ljubljana« je v nedeljo krenilo pozval ljubljanske mladenke, naj se prostovoljno priglasijo k sanitetni službi, k streeži ranjencev. Zbor je bil večeraj zju-

traj ob 8. v Mladiki. Potrebna je bilo 150 mladih prostovoljk. Zglasilo pa se jih je še enkrat toliko. Komisar, ki je mladenkam razložil nove naloge ter jih tudi opozoril, da služba zahteva resnične požrtvovalnosti, je imel kar težavno nalogo, da je opravil izbiro. S pomočjo tov. zapisničarja in zapisničarice je razdelil odbranih 150 prostovoljk v skupine za nočno in dnevno službo, za kuhinjo in prehrano. Zbor prostovoljk je nudil prav zanimivo sliko, saj so prišle iz vseh slojev; nekatero so bile premlade. Prepričane, da bo njihova pripravljenost čimprej upoštevana na kakem drugem poprišču v korist domovine, so se tiste, ki niso bile sprejete, vrnile na svoje domove. Prva skupina sprejetih prostovoljk pa nastopi službo danes zjutraj.

Naropano blago so sami pripeljali nazaj

Ljubljancem je gotovo za vse življenje ostala v spominu slika, kakršno so tiste dneve pred pobegom iz Ljubljane nudili nemški vojaki, ki so se prav v zadnjih dneh svojega bivanja v našem mestu pokazali v vsej pravi luči. Pred vsemi hišami in palačami, kjer koli so se v času okupacije zadrževali roparji našega narodnega premoženja, so stali tovarni avtomobili, do vrha naloženi z vsakovrstnim blagom, živežem, opravo, posteljnino itd. Vse to naropano blago so hoteli Hitlerjevi nacisti spraviti na sever. Radio »Svobodna Ljubljana« je poskrbel, da nas je sproti obveščal o položaju na fronti, mi pa smo vedeli, da se nemški vojaki zaman napluhejo in znajo, ko so tri dni in tri noči nenehno znali skopaj nagrabljeno blago, da bi ga odpeljali iz Ljubljane.

na vagono. Iz vojne bolnišnice so odnesli posteljnino in vso aparaturo za zdravljenje ranjencev, kakor tudi obvezilni material. Okoličani so s stranom opazovali vse to in po pravici trepetali, da bodo hijene pred odhodom navsezadnje poglale v zrak še sama poslopja vojaške bolnišnice. V roparskem obupu pa so menda pozabili na to.

Daleč z vsem tem niso prišli. Ze drugi dan po osvoboditvi Ljubljane so se pred vojaškim oskrbovalnim skladiščem in vzdolž vse ceste ob Ljubljani do stare Cukrarne znova namestili avtomobili, polni naropanega blaga. Hrabre partizanske brigade so nacistično na begu zajele in jih zavrnile z vseh blagom v Ljubljano. Kakšno zadoščanje preveva ljudi, ki spoznavajo v teh vojakih tiste besne nacistične, ki so se pred nekaj dnevi grozili z revolverji vsakemu, ki se je upal pomuditi v bližini grabežev! Prav tisti nemški šoferji, ki so polno naložene avtomobile odpeljali iz Ljubljane, so jih morali pripeljati spet nazaj. Prav je tako, saj je to naše narodno blago, last naše zmagovite vojske.

V Idriji se začena novo življenje

Idrija je eden izmed najbogatejših slovenskih krajev, vendar je bilo ljudstvo v Idriji najubožnejše. Idrijski rudarji so ječali zaradi majhnih plač in nezavarovano, stali v veliki bedi. Preko štirideset let so delavci dajali težko prislužen denar v bra-

tovsko skladnico, ki je pol fašistično Italijo propadla. V zaemeh so fašisti dajali onemoglim delavcem mesečno podporo 150 lir, tako da so morali starci se še na stara leta ubijati po rudnikih. Vendar kriče in zatikanji, ki so jih preživeli nemočni

ljudje za časa fašizma, bi se ne dalo naštet. Vse to pa nam brez razlage lahko pove, s kakšnim oduševljenjem so sprejeli Idrijčani novo oblast, s kakšno energijo so se lotili dela pod novimi pogoji.

Ze 30 aprila je naša vojska pregnala fašiste iz Idrije. Slavja ni hotelo biti konec! Vse, staro in mlado, prav vse se je zbralo na prvem množičnem zborovanju, na dan — praznika dela, 1. maja. Niti košček zidu ni bil nepopisan. Poleg slovenskih zastav so letavci izobesili še zavezniške zastave, a po mestu so med drugimi nosili veliko rdečo zastavo, v katero so vspleli z zlatimi črkami: »Delu čast in oblast!« To je postalo veliko geslo osvobodilne Idrije! Ljudje so objemali svoje borce, mnogo jih je jokalo od veselja. Proč je beda in narodno zatiranje, v Idriji vstaja novo življenje. Vojskarskočrnovrški zbor je zapel partizanske in narodne pesmi. Naskrivaj jih je izvežbal tovariš Završnik za časa okupatorja, navadilo so se naših pesmi poleg naporega dela na poljih in še vse to jih ni tako utrudilo, da se še ponohi ne bi splezle v gozdove in obvestile naše borce o sovražnikovih nakepih in premikih. Po tolikem času zatiranja slovenske besede so nastopili na zborovanju z recitacijami Ivana Cankarja, partizanskega pesnika Kajuha, Mateja Borca in drugih. S tem množičnim zborovanjem je Idrija, kakor vsi ostali primorski kraji, povedala vsem: v svobodi si bomo zgradili novo, slovska vredno življenje.

Vendar Idrijčani niso samo zborovali. Na poziv mobilizacije so se vsi odzvali svoji dolžnosti. Narodna oblast je takoj ob prihodu v mesto vzpostavila stik z odborom OF. Narodna zaščita je zbrala precejšnje število municije, italijanskih pušk in drugega vojnega materiala. Zastržili so prehode v mesto in tako olajšali delo Komandi mesta. Uprava narodne imovine je pričela s svojim delom. Rdeči križ je ustanovil mestni pripravljalni odbor. Zveza slovenske mladine je ustanovila knjižnico. S tem je pokazala, kako zelo ljubi slovensko besedo. V rudniku delajo nemočno naprej. Skoraj najbolj so se odrezali pionirji. Mali idrijski pionirji so imeli sestanek. Kar tiho so bili. Nč niso hoteli povedati, kaj so se domenili in sklenili. Kar na lepem pa jih v dš na mestnem bloku — španske lezdece podirajo in čistijo ceste.

V idrijskem gozlu popisujejo zalogo lesa. Uprava živosrebrnega rudnika je začasno ostala ista. Postavil se je začasni komisar, ki bo vršil nadzorstvo v sporazumu z dosedanjim upravo in z delavskim zastupnikom. Vršila se bodo zaenkrat le ohranitvena dela, da se izvele čim popolnejša mobilizacija. Izvršile so se že volitive delavskega zastupnika. Izbrali so si iz svoje srede šinkovec Ignaca. Ko je delavec komisar rudnika ing. Aljancič pojanil, kakšnega pomena je strokovna zveza, so izvolili odbor. Delavci so takoj pristopili k delu, ki pa bo dobilo mnogo večji obseg, ko se vsi rudarji vrnejo iz vojske.

Cprav prehaja življenje v Idriji v svoj normalni tek, še vedno vtrajo na hišah zastave. In mladina iz vojskarskočrnovrškega zbora prepeva partizanske in narodne pesmi sredi sončnih polj, med zelenimi vasmi in po kopastih gričih okrog Idrije. Vsi fašisti so zapustili Idrijo, narod je postal sam svoj gospod na svoji zemlji in si sam kroji svoj, novi način življenja.

Novi grobovi

Gospa Evgenija Medvedškova-Mikluševa je umrla v nedeljo pred polnočjo. Bila je poštna uradnica, poročena z učiteljem, rojena v Rubijah pri Gorici. S sinom edincem Vladimrom je prebivala v Idrijski ulici in je zaradi dolgotrajne bolezni mnogo trpela. Blaga smrt ji je bila rešiteljica v trpljenju. Umrla je v srečni zavesti, da je domovina svobodna. Pogreb bo v torek ob 17. iz kapelice sv. Andreja na Žalah k Sv. Križu.

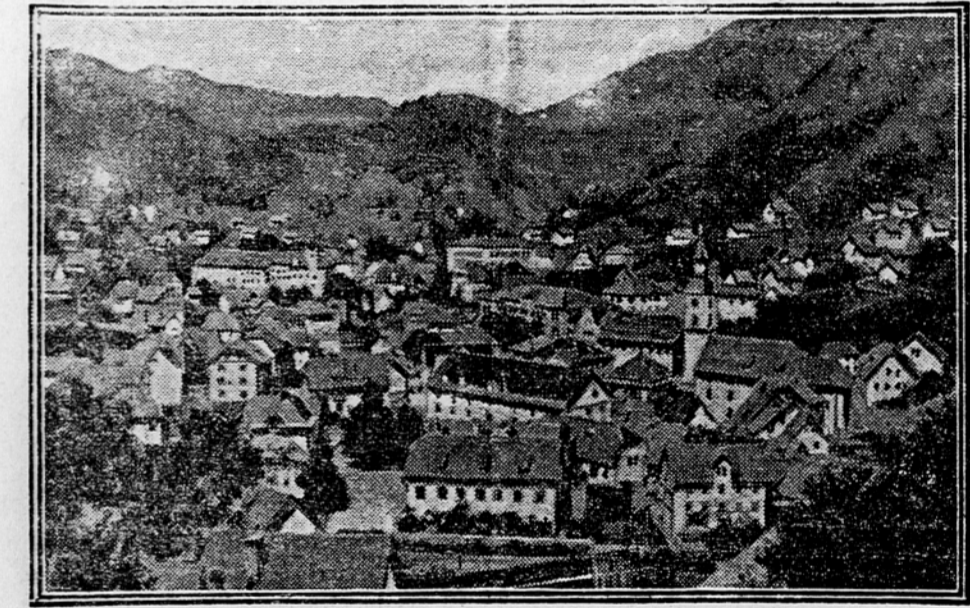
Ob prihodu zlate svobode je zatislil svoje trudne oči orožnik v pokoju Andrej Pergar. Za njim žalujejo soproga s 4 sinovi in drugim sorodstvom.

Danes popoldne ob 16. bodo iz kapele sv. Jakoba na Žalah na pokopališče k Sv. Križu spremili k večnemu počitju in osvobodjeni slovenski zemlji kapetana v pokoju Valentina Jadrana.

V 65. letu starosti v Smartnem pri Litiži je umrl Martin Mandelj, po domače Silvar. Pokopali ga bodo danes popoldne na domačem pokopališču.

Pokojnim naj bo ohranjen lep spomin, užalostenim svojcem pa izrekamo naše sožalje.

DARUJTE za partizanske ranjence!

Pogled na Marjčo

Franček Bohanec:

Ditta Beltrame

Borba v središču Trsta se je zaključila. Jugoslovanski vojaki in osvobodjeni tržačani so dali s petjem duška svoji zmagi. Po mestu so krožile vojaške patrole in oboroženi delavci. Zlomljen je bil poslednji upor švaibov na Občinah. Na cesti Nizza so fašisti prešli zaslužen kaznen. Izvedenci so pobrali nastavljenega mine iz ladij. Pripravljala se je veličastna povorka, ki naj pozdravi Titove osvobodilce.

Ustavil sem se pred palačo Ditta Beltrame. Iz oken se je kadilo, prestreljen in okajani zidovi so pričali, da se je tod odigrala borba. Zanimali so me razbiti kamijoni na ulici. Povsod je bila razmetana municija in vojaška oprema. Avtomobil z velikim rdečim križem je bil poln orožja. Prebivalstvo se je v gručah približevalo trgovini Beltrame. Pred njimi je šel stari tržaški delavec. Oprtal se je na palico in z njo kazal na požgano palačo.

»Tu smo zaključili! Tu! Ljudje, trideset let sem čakal in delal za ta dan, danes sem ga dočakal!«

Palačo so se približali, še mnogi delavci. Prepoznal sem jih po ogujenih obteklah. »Pri palači Beltrame se je utrdilo krvno bratstvo med Jugoslovani in tržaškimi Italijani. Tu smo maščevali vse svoje tlačitelje: švabe, fašiste in borgese...« (Op.: Borgese so tržačani nazivali člane CNL). Tako je nadaljeval stavec. Ostali so prinesli barve in napisali na zid: »Živel avtonomen Trst v Titovi Jugoslaviji!« Ljudstvo je zavpilo, le malo je bilo ta-

kih, ki so molčali. Stopil sem k starcu in ga povprašal, zakaj so nekateri tako tiho? Mar nismo tudi njih osvobodili? Starco se je obrnil proti ljudem, ki se radovedno ogledovali prizorišče borbe.

»Vsi, ki danes molčite, vsi ti so nas tlačili. To niso tržačani, to so priseljenci. Pribežali so iz vseh mest Italije. Ti so dobili od fašistov vsa boljša mesta, medtem ko tržačani ni smel biti niti tramvajski spredovnik! Z majhnimi ribiškim ladijami so nas naganjali na morje, medtem ko so sami bili upravniki! Znano mi je, kdo danes ne vpije! Tudi ti fašisti v palači Beltrame niso nikdar vpili za nas, ampak nasprotne. Z nje so streljali na naše ljudi in se upirali jugoslovanski armadi!«

Po cesti Santa Catarina je šla dolga vrsta v slovenske narodne noše obtečenih ljudi. Med njimi je bila mladina, žene in starci. Napis je bil pri napisu, zastava pri zastavi. Po zlatih veznenah na praporih se je poznalo, da jih je pletla narodna zavest v dobi največjega nacionalnega zatiranja. Iz vrste je stopila stara ženca. Najprej sem opazil, da nima čevljev. Prišla je v copatah. Zavpila je:

»Še bolj vpljmo! Še! Živeli Titovi osvoboditelji! Petindvajset let smo morali molčati! Sedaj je vse svoboda!«

Medtem so me ljudje vedno bolj obkoljevali. Na Glavnem trgu se je zbiralo vedno večje množice ljudi. Njih vzklikanje je bilo podobno valovanju mrlja, ki se je snje leketalo. S predmestji, s starega dela mesta, s vseh kotov so vrel ljudje. Nosili so italijanske in slovenske narodne zastave z rdečo zvezdo. Bilo jih je vedno več in več

in preplavilo vse priseljene in domače profašiste, ki so toliko let pomagali tlačiti to ljudsko moč. Kot erkan so se valile množice po ulicah, sprostile se je vse tlačeno in zatirano. Ni nisem več spraševal, ta pogled mi je odprl vrata v spoznavanje, načina prejšnjega življenja v Trstu. Vendar tržačani me niso pustili pri miru. Delavec Carlo Müller in tovarne strojevi pri Sv. Andreju mi je v svoji italijanski zgovornosti hitel pripovedovati: »Stranotno smo morali živeti! Odkrito vam povem, mnogi so morali krasti v tovarni, če so hoteli živeti! Biti pravičen je pod fašisti pomnilo — umreti! Bili smo zaprti v kolobar samih blokov!«

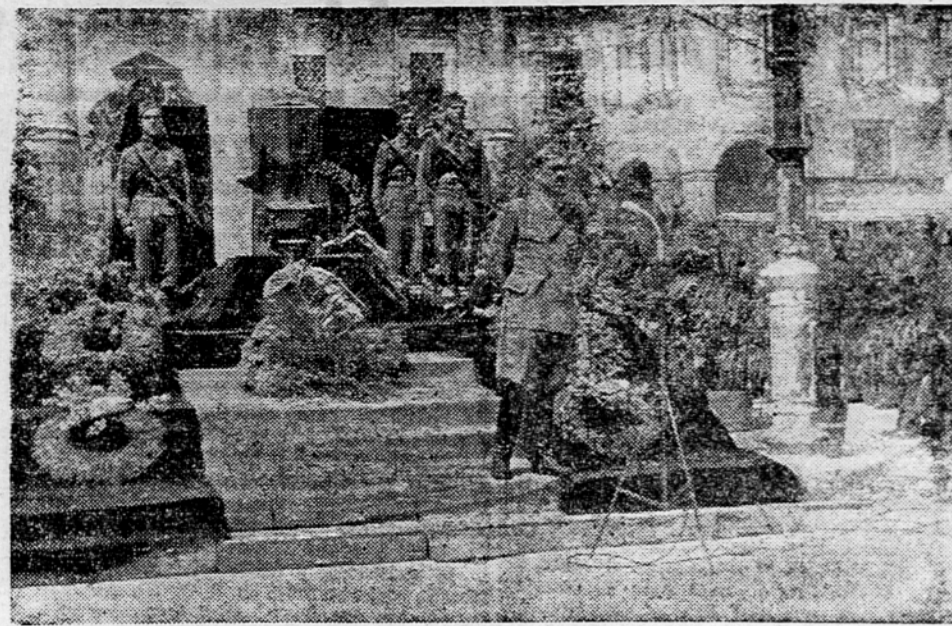
Pritožbe so se vršile v nedogled, iztrdanost ljudi sem videl na vsakem koraku, nepregledne kolone iztrdanih ljudi so manifestirale pred pekarnami. Tam so čakali na kruh. Živane italijanski temperament si je v vrvenju dajal duška. Zapomnil sem si besede delavca Ruslini Francesca, ki so mi vtisnile globoko v dušo: »Vi partizani ste nam prinesli vero in lepšo prihodnost in to je največje bogastvo. V vsi nezprosni borbi smo spoznali vaše nezumljivo voljo! Sedaj vemo, zakaj tisoče in tisoče sovražnikov ni moglo zloniti vašega odpora! Vi ste osrčili tudi nas in vera je največji zaklad in bogastvo!« Tedaj se mi je predstavil tržačan Plesničar Enrico, ki me je povlekel iz obroča.

»Tovariš, pojdi z menoj in ogled si prostor, kjer sme se tržačani borili skupne z vanje!«

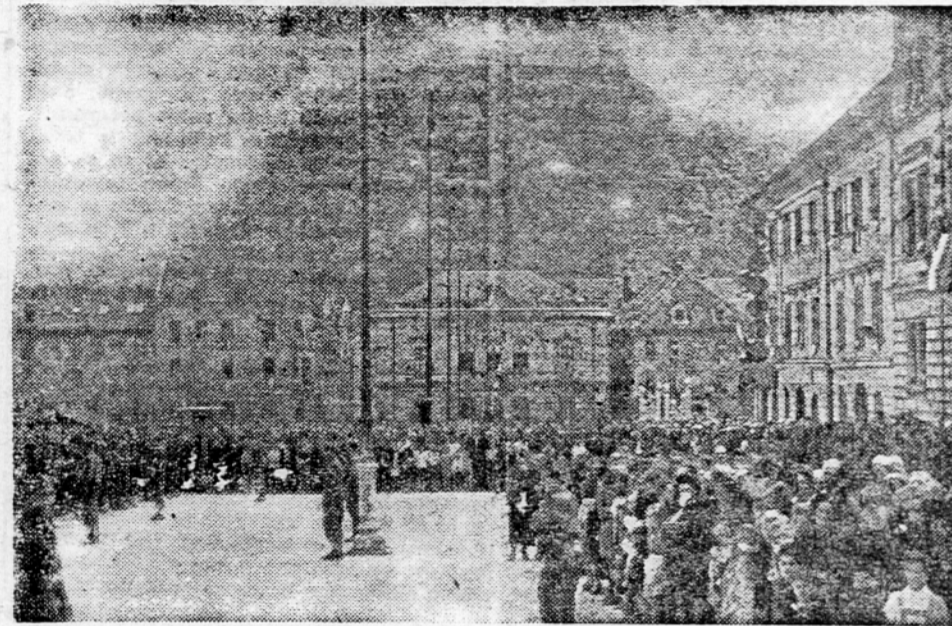
Peljal me je na cesto Via Donatta za palačo Beltrame.

»Tu se je začelo. Mi smo se v Trstu obo-

Dva petra z lučno svečanostjo na Kongresnem trgu

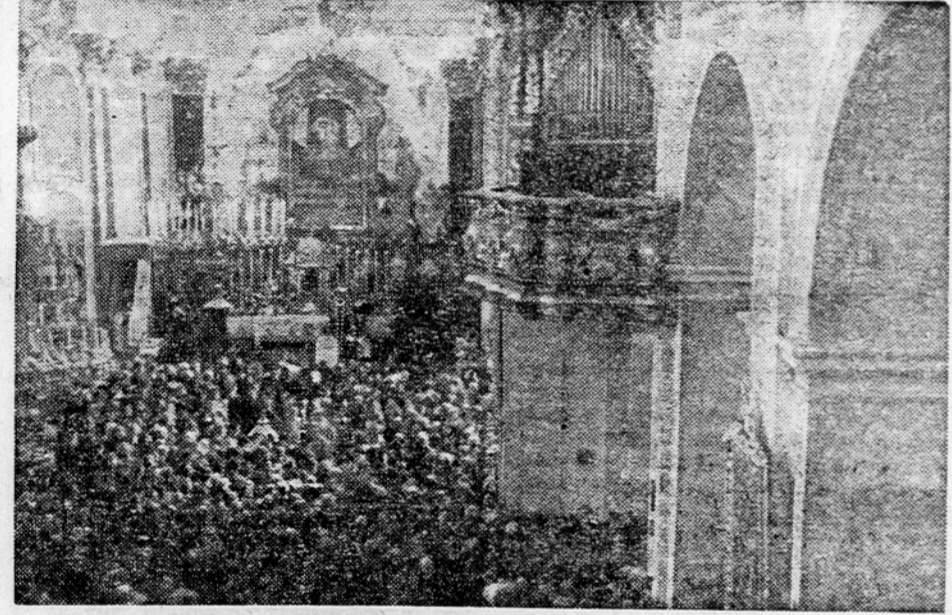

Minister za notranje zadeve Zoran Polič govori v imenu vlade

Pogled na zbrano množico vzdolž Kongresnega trga

Žalnica za padle junake

Pogled s kora po nabito polni stolnici

V starodavni šenklaški cerkvi se je večeraj dopoldne vršila slovsna zadušnica za padle junake, ki so v teku narodnoosvobodilne borbe svoja dragocena življenja darovali na oltar domovine. Notranjost ljubljanske stolnice, ki je nedvomno med najlepšimi biseri cerkvene stavbarke umetnosti na naših tleh, je bila še posebej očarljiva in povzdignjena, še posebno uglasena v zbraniosti, posvečeni hrabrim partizanskim borcem.

Slovsne zadušnice so se udeležili pripadniki vseh stanov in slojev ljubljanskega prebivalstva. Množice ljudstva so napolnile cerkev in tudi prostor pred njo, kakor le ob posebno slovsnih prilikah. Poseben poudarek je vsej slovsnosti dala navzočnost zastopnikov naših najvišjih oblasti, ministra za Slovenijo v jugoslovanski vladil Edvarda Kocbeka, podpredsednika narodne vlade Slovenije dr. Marjana Brečija ter ministra za pravosodje dr. Jožeta Po-

Verski referent pri GSS dr. Metod Mikuš v zaključitvi

korna. Zadušnici so prisostvovali tudi zastopniki vojaških oblasti, zastopniki osvobodilne fronte ter ljubljanskih kulturnih ustanov in zavodov. Na svojem mestu so bili polnoštevilno zbrani člani ljubljanskega stolnega kapitlja. V ospredju so se razvrstili številni svoji padlih borcev junakov.

Slovsno zadušnico je daroval ob asistenci duhovščine tov. dr. Metod Mikuš, verski referent pri Glavnem štabu Slovenije. Na koru je prepeval žalne cerkvene pesmi stoini cerkveni zbor pod vodstvom dirigenta Svoja. Zadušnica se je končala s slovsnim rekvievom, ki se je vršil ob postavljenem katafalku.

Ljubljana se je s svojo udeležbo na slovsnosti dostojno oddolžila spominu najbojših stov, ki so položili najvišjo žrtev na oltar domovine.

